

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Beretning for 2018

Det har igen været et godt og begivenhedsrigt år for Historisk Samfund for Als og Sundeved. Medlemstallet har lige akkurat holdt sig på den rigtige side af 1400.

Året blev indledt d. 1. februar med det andet foredrag i rækken af 3 i tilknytning til årbogen 2017 "Historien på Væggen". Museumsinspektør Carsten Porskrog Rasmussen fortalte om Christian d. 2., og den mærkværdige og omtumlede skæbne han fik. Han har jo tilknytning til Sønderborg Slot, idet han sad fangen her i 17 år fra 1532 til 1549. I midten af 1800-taller begyndte oliemalerne for alvor at interessere sig for Christian d. 2. Det mest berømte maleri af ham, som hænger på Sønderborg Slot, er Carl Block's maleri fra 1872, hvor han går omkring det runde bord og ifølge myten med sin finger slider en rille i bordpladen. Det mest kostbare maleri af Christian d. 2. er Lucas Cranach's portræt fra ca. 1523.

Det tredje foredrag i rækken fandt sted d. 8. marts, hvor museumsinspektør Morten la Cour, Åbenrå, fortalte om Historiemaleriets Historie. Under enevælden blev historiemaleriet regnet for den fornemste kunstgenre, som i høj grad blev brugt som udsmykning i kongens slotte og til at styrke hans prestige. I løbet af 1800-tallet gik historiemaleriet ind i den nye, mere folkelige stats tjeneste med nationale motiver til offentlige bygninger eller på historiske museer. I forbindelse med foredraget præsenterede Carsten Porskrog Rasmussen det senest indkøbte maleri, Otto Backe's lille oliemaleri fra ca. 1889 med titlen "Generalløjtnant Krog, sejrherren ved Isted 25. 7. 1850". Maleriet blev købt med tilskud fra Historisk Samfund.

I forbindelse med de to foredrag opstod der en smule forvirring, idet de for første gang foregik i samarbejde med det nye Museum Sønderjylland, og de ville have, at der skulle tages entre. Der plejer jo altid at være gratis adgang til de foredrag vi er med i, og det blev så til at vore medlemmer havde gratis adgang, medlemmer af den nye museumsklub skulle betale kr. 30,-, og de, der ikke er medlem skulle betale kr. 50 i entre. Vi stiler efter, at der også fremover skal være gratis adgang for vore medlemmer til de foredrag vi er med i, men det vil jeg vende tilbage til.

De næste foredrag fandt sted d. 4. december som optakt til årbogen 2018, "Skansen", hvor forfatteren til bogen, Erik Housted, fortalte om hvordan han havde arbejdet med emnet og især om de tyske anlæg, som blev anlagt efter 1864- krigen. Lige siden Svenskekrigen i 1657 har der været befæstningsanlæg omkring Sønderborg. Men de største anlæg var under de to slesvigske krige og især tyskernes anlæg i tiden kort efter 1864. Bogen fortæller om de forskellige skanseanlæg, om deres baggrund, ophavsmænd og indretning. Man troede, at tegningerne til tyskernes anlæg var gået tabt under de allieredes bombardement af Berlin i 1945, men efter murens fald lykkedes det Erik Housted at finde frem til dem. Erik har igennem mange år beskæftiget med historie, og selvom han er amatørhistoriker, er bogen af en særdeles høj kvalitet, og der skal herfra lyde en tak til Erik Housted for et stort og godt arbejde. Bogen blev pakket d. 6. december, så alle medlemmer fik den inden jul.

I lighed med de foregående år har vi igen i 2018 gennemført ture i ind- og udland. Den første var en 3- dages tur i dagene 23-25 maj, og den gik til Odsherred og Lammefjorden. 31 medlemmer kørte i bus til Dragsholm Slot, som har en historie, der går mere end 800 år tilbage. I dag drives det som en anerkendt hotel- og restaurantvirksomhed. Her blev frokosten indtaget, og man fik en rundvisning på slottet. Turen gik videre til Fårevejle Kirke, der indeholder et righoldigt renæssanceinventar, og som desuden rummer resterne af James Hepburn, Jarl af Bothwell, der døde som fange på Dragsholm slot i 1576. Turen gik videre over Veddinge Bakker til Høve, og videre gennem det store sommerhusområde til hotel Højbysø, hvor man blev indkvarteret og indtog middagen. Dag 2 kørte man over Lammefjorden, som jo er kendt for sin omfattende grønsagsproduktion, til et besøg på Malergården, som er kunstnerparret Kirstine og Sigurd Swanes hjem. Efter frokost et besøg Odsherreds Kunstmuseum i Asnæs, som bl. a. rummer udstillinger med Odsherredsmalere, og derefter videre til Rørvig. Rørvig var jo oprindeligt et lille fiskerleje men er i dag et stort sommerhusområde. Turen gik videre til Anneberg Kulturhus, som bl. a. rummer fabrikant Hempels omfattende glassamling, og derefter videre til hotellet. På dag 3 begyndte man med at pakke bussen og turen gik ud på Sjællands Odde. Midtvejs ude ligger Odden Kirke, hvor søhelten Peder Willemoes ligger begravet. Han faldt under søslaget ved Sjællands Odde i 1808. Ved Gniben blev bussen parkeret, og man gik de sidste ca. 300 m. helt ud til spidsen.

Herefter sejlede man med færgen til Århus, hvorefter turen gik sydpå med holdt ved Lyng Kirke i Erritsø, som er en af Danmarks nyere kirker, tegnet af Johannes Exner, og videre hjem til Sønderborg. Turen blev ledet af Sigga Henriksen og Jytte Urban, og Tom Specht var guide. De, der var med, betegnede turen som rigtig vellykket.

Den næste tur var en een- dags tur, der fandt sted d. 16. juni. Titlen var "Spor efter første verdenskrig". Turen gik først til Zeppelin- og Garnisonsmuseum Tønder, hvor museumsinspektør Rene Rasmussen fortalte om sporene efter den store base for luftskibe, og vi så en film med autentiske optagelser. Derefter gik turen til Sikringsstilling Nord, der var et fæstningsanlæg bestående af ca. 900 bunkers af forskellige størrelser, bygget af tyskerne i perioden 1916 til 1918 tværs over Sønderjylland fra Skærbæk til Hoptrup, med det formål at imødegå et angreb fra nord. De fleste blev sprængt i luften efter genforeningen 1920. Men nogle af dem er delvis bevarede, og nogle kunne ikke sprænges, da de lå for tæt på bebyggede områder. Vi besøgte bunkerne i Øster Gasse, Arrild, Gammelskov, Strandelhjørn, Andholm og Lerskov. Ind imellem spiste vi frokost på hotel Kløver Es i Hellevad og drak kaffe på Slukefter Kro. Under hele turen fortalte Sten Boye Poulsen om de forskellige Bunkeranlæg. Derefter gik turen igen mod syd, og undervejs fortalte Henning Ladefoged Sørensen om 1. verdenskrigs konsekvenser, om tab af menneskeliv og om nogle af de mindesmærker, der står på hver eneste kirkegård i Sønderjylland. Sidste stop var ved Broager Kirke, hvor undertegnede fortalte om Mindehøjen til minde om de 190 fra Broagerland, der faldt i 1. verdenskrig. 56 medlemmer deltog i en oplevelsesrig tur, der blev ledet af Jens Verner Nielsen, Henning Ladefoged Sørensen og Poul Callesen.

Den tredje tur var en 7- dages tur fra d. 24 til d. 30 august. Titlen var "I de sønderjyske fodspor fra 1. Verdenskrig, Historisk rejse til Belgien, Frankrig og Holland". Guiden på turen var Jørgen Flindtholm Hansen, Dragør, tidligere Sønderborg. 36 medlemmer kørte i bus ned igennem Tyskland til Mons i Belgien. Undervejs fortalte Jørgen Flindtholm bl. a. om kampene ved Liege, der sinkede de tyske planer, og om de danske regiments første tab. Dag 2 kørte vi over grænsen til Frankrig til Albert. Undervejs besøgte vi broen ved Nimy, hvor danske regimenter fra Sønderborg og Haderslev kæmpede, vi besøgte St. Symphorien kirkegård, hvorefter turen gik videre til det nye Flesquieres Tank Museum, som rummer skildringen af at en bataljon fra Haderslev blev fuldstændigt nedkæmpet af 350

britiske kampvogne. Dag 3 besøgte vi slagmarkerne ved Somme, hvor vi bl. a. så Beaumont- Hammel parken, Thiepval mindesmærket for 52000 savnede engelske soldater, og kampene ved Pozieres, hvor danskere i australsk og tysk uniform kæmpede imod hinanden. Dag 4 pakkede vi igen bussen og kørte til Ypres. Første stop var ved Vimy Ridge, et bevaret stykke front med skyttegrave og underjordiske tunneller, og fik fortalt om de danske regimenters kamp på Giesseler Höhe. Derefter kørte vi til den australske kirkegård med tilhørende museum i Fromelles. Dag 5 besøgte vi slagmarkerne i Flandern, som var der første sted, hvor krigsgas blev anvendt, og den store tyske kirkegård Langemark med 44000 grave, hvor også et stort antal sønderjyder ligger begravet. Vi besøgte Sanctuary Hill, hvor der er velbevarede skyttegrave og et museum, og Hill 60, som skiftede hænder et utal af gange under 1. verdenskrig. Om aftenen kl. 20 overværede vi Last Post på sølvtrumpeter inde i den store Menin Gate kolonnade som en hyldest til de 54000 engelske soldater, hvis navne står i kolonnaden. Siden 1928 har Last Post lydt hver aften i Menin Gate. En gribende oplevelse. Dag 6 kørte vi til Arnhem i Holland, og nu skulle vi beskæftige os med 2. verdenskrig. Arnhem lå i frontlinjen for operation "Market Garden" i 1944, hvor en stor mængde engelske faldskærmstropper blev kastet ned over Holland mellem Eindhoven og Arnhem. Byen blev nærmest udslettet, og indbyggerne måtte flygte, da tyskerne afspærrede den helt. Først efter befrielsen i maj 1945 kunne de vende tilbage til en fuldstændig ødelagt by. Vi besøgte Hartenstein Hotel Airborne Museum, som skildrer kampene i september 1944. Under kampene var museet hovedkvarter for den engelske faldskærmsdivision. Dag 7 pakkede vi bussen og kørte det lange stræk til Sønderborg, hvor vi ankom sidst på eftermiddagen. Under hele turen fortalte Jørgen Flindtholm Hansen udførligt om det vi så og oplevede og om meget mere om 1. verdenskrig. Man kan ikke undgå at blive påvirket, når man ser alle de mindesmærker og kirkegårde, der er i de områder, hvor krigen fandt sted. Det gælder måske især for de af os, der har pårørende, som deltog i krigen. Foruden Jørgen Flindtholm Hansen var turlederne Henning Jebsen og undertegnede.

Her i 2019 har vi igen planlagt 3 ture. Den første er en 8- dages tur til Estland, fra d. 12. til d. 18 juni, hvor vi bl. a. skal være med til at markere 800- året for Dannebrog. Den næste tur er en 1- dages tur til Fredericia, som finder sted d. 22 juni, og den tredje tur går 3 dage til Djursland fra d. 20. til d. 22 august.

D. 11 nov. 1918 indtrådte våbenstilstanden, som sluttede 1. verdenskrig, og 100-året er blevet markeret på flere forskellige måder. Optakten til våbenstilstanden var bl. a. revolutionen i Sønderborg d. 6 november 1918. For at markere dette, blev der nedsat et udvalg bestående af repræsentanter fra Sønderborg Slot, Det Lille Teater i Gråsten, Historisk Samfund for Sønderjylland's sønderborgkreds, ArbejderArkivet, fra Sønderborg Kommune og fra Historisk Samfund for Als og Sundeved. Det blev til en slags gadeteater med opførelse 4 forskellige steder i Sønderborg. Marinesoldat Bruno Topff sprang op på en stige på daværende flådestation, kasernen, hvor han holdt en flammende tale og proklamerede revolutionen og soldaterrådet med sig selv som formand. Derefter marcherede man til Sønderborg Slot, der jo dengang var garnison, hvor Bruno Topff overtalte soldaterne til ikke at skyde på dem, men gå med dem i stedet. De gik så til Landrådets Hus på Løkken, hvor Topff bl. a. beslaglagde landrådets bil, som han kørte af sted i. Da han kommer til Rådhuset, bliver han antastet af en pige fra fedtcentralen, som er utilfreds, af en krokone og af en mand, som ville sikre sig, at vi nu blev danske. Topff talte om at han nu skal overtage bankvæsenet, få handelen over på sit hold, og give besked til Kiel. Til sidst sætter han borgmesteren under soldaterrådets myndighed. Topff har vundet spillet, og revolutionen er gennemført. Vejret var med os, og hele spillet blev fulgt af ca. 250 mennesker, der gik med fra kasernen til rådhuset. Om aftenen blev det fulgt op af to foredrag på Slottet, hvor Carsten Porskrog Rasmussen fortalte om hele forløbet omkring revolutionen og baggrunden for den, og Frode Sørensen fortalte om det lokale arbejder- og soldaterråds videre virke. Den kortvarige revolution og afslutningen af 1. verdenskrig muliggjorde jo den afstemning, som førte til genforeningen i 1920.

Næste år i 2020 er det 100 år siden genforeningen fandt sted. Fejringen er allerede under forberedelse, og vi er repræsenteret i en arbejdsgruppe under kommunen, som skal forberede en del af fejringen. Vi har selv planer om at markere genforeningen på forskellig måde, men herom senere.

Igen har vi haft en lille tilbagegang i medlemstallet. Vi har nu 1408 medlemmer, mod 1422 i 2017. Sidste år besluttede bestyrelsen at iværksætte nogle tiltag for at få flere medlemmer. Vi har fornyet og opdateret vores hvervebrochure og fået lavet visitkort, vi sendte et elektronisk brev ud til alle medlemmer med en hverveskrivelse, som vi bad medlemmerne om at sende videre til venner og

bekendte. Det har desværre ingen virkning haft. Vi har haft en stand ved kulturnatten i Sønderborg, ved Æblefestivalen i Gråsten og ved den historiefestival, som Museum Sønderjylland afholdt d. 10 november på Slottet. Ved de 3 arrangementer har vi tegnet en del nye medlemmer. I 2018 fik vi 55 nye medlemmer, i 2017 fik vi 79, og i 2016 fik vi 45. Heldigvis er det sådan at de fleste nye medlemmer melder sig ind på eget initiativ, men alligevel har vi hvert år samlet haft en lille tilbagegang, og det skulle vi gerne have vendt. Det er derfor nødvendigt, at vi også på anden måde profilerer foreningen.

Igen i år har vi over driften givet tilskud til forskellige ting på museet. Vi har givet kr.14795,- til Otto Backe's maleri af general Krog, vi har givet kr. 5000,- til nogle karikaturtegninger fra 1864 – krigen, og vi har givet kr. 40000,- til Jørgen Berndorff's samling, en stor samling fra 1. verdenskrig. Det bliver i alt kr. 59795,-. Vi kører jo nu under det nye Museum Sønderjylland, og vi har tilkendegivet, at vi også fremover gerne vil give tilskud til noget konkret på Sønderborg Slot. Den nye struktur har indtil nu ikke gjort den store forskel for os, men der er stadigvæk et par ting, som er uafklaret. Der er 9 venneforeninger under Museum Sønderjylland, som hver især er knyttet til de enkelte museer. De er alle forskellige og har forskellige traditioner, hvorfor det er umuligt at indgå en fælles aftale. Derfor er Museum Sønderjylland kommet med et oplæg, som man vil komme ud og drøfte med hver enkelt forening. Oplægget ser i sin helhed godt ud, men som jeg nævnte, er der nogle ting vedr. foredragene, som vi gerne vil have præciseret. Vi stiler efter, at det som hidtil skal være gratis at gå til de foredrag, som vi er involveret i, selvom det betyder, at vi skal betale leje af Riddersalen. Vi mener også, at de foredrag, som er på Sønderborg Slot, som hidtil bør være et samarbejde mellem museum og forening, da det jo er foreningens medlemmer, der danner det folkelige bagland for museet. Men det er noget af det, vi skal forhandle med Museum Sønderjylland om.

Vi skal i aften sige farvel til Henning Ladefoged Sørensen, som har valgt at ikke at genopstille til bestyrelsen. Jeg vil herfra sige dig tak for et stort arbejde, især i aktivitetsudvalget. Du har en stor historisk indsigt, og den er værdifuld.

Til slut vil jeg sige tak til bestyrelsen for et godt samarbejde. Jeg mener stadig, at den flade ledelsesform, vi har, fungerer rigtig godt. Tak til Carsten Porskrog Rasmussen for et godt samarbejde, tak til Hanne Thrane for hjælp på en masse forskellige

områder, tak til Bjarne Andersen for veludført arbejde som forretningsfører, og ikke mindst tak til alle medlemmer for Jeres opbakning til Historisk Samfund for Als og Sundeved.

Sønderborg, d. 21 marts 2019.

Frede R. Tychsen.